

**Ішкі Әкімшілік рәсімдер:
қағидаттар, негізгі элементтер
мен кезеңдер.**

**Сыртқы Әкімшілік рәсімдер.
Әкімшілік актілер ұғымы және
түрлері.**

Сыртқы әкімшілік
рәсім (негізгі)

- жария-құқықтық салада-мемлекеттік саясатты іске асыру, яғни заңнамамен белгіленген мемлекеттік функцияларды жүзеге асыру (негізгі қыз

Ішкі әкімшілік рәсім

- қызметтік (ұйымышiлік) қызмет-мемлекеттік аппараттың жұмысын ұйымдастыру мақсатында қабылданатын (жүзеге асырылатын) азаматтардың немесе ұйымдардың құқықтары мен міндеттерін қозғамайтын шешімдер (әрекеттер)

АПБК реттелмейтін
мемлекеттік
органның қызметі

- азаматтық-құқықтық салада (мысалы, мүлікті сатып алу, өз қызметін қамтамасыз ету үшін қызметкерлерді (мемлекеттік емес қызметкерлерді) жалдау))

Ішкі Әкімшілік рәсімдер:

- мемлекеттік органның ішкі қызметін ұйымдастыру;
- қызметтік құжаттарды қараудың, өтудің және олардың орындалуын ішкі бақылаудың ішкі тәртібі;
- мемлекеттік органның регламенті;
- мемлекеттік функцияларды бәсекелес ортаға беру және бәсекелес ортаға берілген функцияларды жүзеге асыруға мониторинг жүргізу.

Ішкі әкімшілік рәсімдерді реттеу бөлігінде реттеу өзгерген жоқ ("Әкімшілік рәсімдер туралы" ҚРЗ қолданыстағы тәсілдері сақталды).

Сыртқы әкімшілік рәсімдердің негізгі қағидаттары

1) **Құқықтар басымдығының қағидаты.** Қазақстан Республикасының әкімшілік рәсімдер туралы заңнамасындағы барлық күмәндар, қайшылықтар мен көмескіліктер әкімшілік рәсімге қатысушының пайдасына түсіндіріледі.

2) **Сенім құқық қорғау.** Азамат немесе ұйым билік органы бір рет қабылдаған шешім заңды, негізделген және жойылмайтынына сенімді болуы керек. Осы қағидатты іске асыру ерекшеліктері ӘРПК-нің 84 және 85-баптарында көзделген.

3) **Формальды талаптарды теріс пайдалануға тыйым салу**

Әкімшілік органның, лауазымды адамның әкімшілік рәсімге қатысушының құқығын іске асырудан бас тартуына, шектеуіне, тоқтатуына, сондай-ақ оған Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленбеген талаптарды сақтау мақсатында міндет жүктеуіне тыйым салынады.

4) **Анықтық презумпциясы**

Әкімшілік рәсімді жүзеге асыру кезінде әкімшілік рәсімге қатысушы ұсынған материалдар, объектілер, құжаттар мен мәліметтер әкімшілік орган, лауазымды адам теріс деп белгілемейінше, анық деп есептеледі.

Сыртқы әкімшілік рәсімнің кезеңдері:

Әкімшілік рәсімді қозғау

Әкімшілік істі қарау

Әкімшілік акті қабылдау

Әкімшілік рәсімді қозғау

арыз берушінің арызы
(арыз немесе шағым
бойынша)

қабылдау
сәтінен
бастап

Маңызды сәттер:

Әкімшілік істі қалыптастыру және есепке алу
Жарнама бойынша ұсыныстар, мемлекеттік
қызметтер көрсету мәселелері бойынша келіп
түскен өтініштер есепке алуға жатпайды (ӨЖ
қоспағанда).

3) "мемлекеттік көрсетілетін қызметтер туралы"
Қазақстан Республикасы Заңының 4-бабы 1-
тармағы»)

Өтінішті қабылдаудан бас тартуға тыйым
салынады

әкімшілік органның
бастамасы бойынша

хабарланған
сәттен
бастап/іс
жүргізу әрекеті

Мақсат - қоғамдық мүдделерді немесе
үшінші тұлғалардың құқықтарын қорғау.
Құқығы немесе міндеті (б. 3 бап 62)
Өзге әкімшілік органымен
келісу.

Әкімшілік рәсімді қозғау

- **1. Жолданым түскен жағдайда әкімшілік органы:**
 - жолданым заңнамада белгіленген талаптарға сәйкестігін тексереді/ӘРПК-нің 63-б/.
 - егер жолданым белгіленген талаптарға сәйкес келмесе, әкімшілік орган жолданымды сәйкес келтіру үшін мерзім белгілейді.
 - бұзушылықты жойылмаған жағдайда жолданым қайтарылады.
- **2. Дұрыс рәсімделген жолданым тіркеледі және әкімшілік іс материал жиынтығына қалыптастырылады.**
- **3. Уәкілетті емес адамға берілген жолданым қайта бағытталады.**

Әкімшілік істі қарау

Нақты жағдайларды зерттеу(72-құжат ӘРПК)

Тыңдау (73 бап), хаттаманы тыңдау (74 бап ӘРПК)

Әкімшілік істер материалдарымен танысу (75 бап
ӘРПК)

Әкімшілік істерді нәтижесі бойынша шешім
қабылдау (77 бап ӘРПК)

Әкімшілік рәсімнің мерзімі
жолданым келіп түскен
күннен бастап он бес жұмыс
күнін құрайды.(76 бап
ӘРПК)
Шағымның қаралу мерзімі
20 жұмыс күні

Әкімшілік істі қарау

1. Әкімшілік орган, лауазымды адам әкімшілік істі дұрыс қарау үшін маңызы бар нақты мән-жайларды жан-жақты, толық және объективті зерттеу үшін шаралар қабылдауға міндетті.

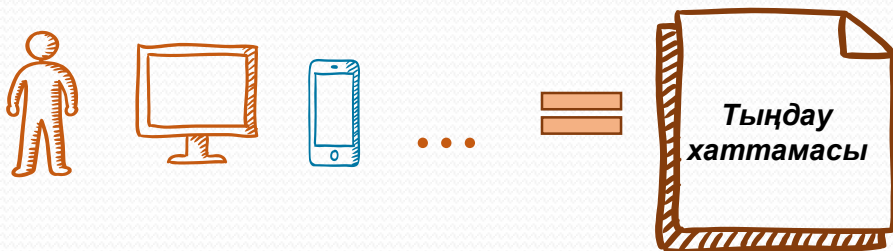
2. Әкімшілік орган шешім қабылданған азаматқа немесе ұйымға алдын ала шешім бойынша өз ұстанымын білдіруге мүмкіндік беруге міндетті. Егер қолайлы шешім қабылданса, сондай-ақ ӘІҚ белгілеген өзге де жағдайларда тыңдау өткізілмейді (73-баптың 2-бөлігі).

Тыңдау әртүрлі тәсілдермен жүргізілуі мүмкін (*алдын ала шешімді жазбаша түрде жіберу, азаматтың немесе ұйымның ұстанымын ауызша білдіру, сондай-ақ осы процедураны тіркеуге мүмкіндік беретін басқа әдістер*). Жеке тұлға ұстанымын ауызша білдірген жағдайда әкімшілік орган тыңдау хаттамасын жасайды.

Тыңдау

өтініш берушінің тыңдау құқығы
(2.б, 2бб, 22 б АППК)

Әкімшілік органның міндеті(73-құжат
АППК).



Тыңдау қолданылмауы мүмкін:

- 1) қолайлы Әкімшілік акт қабылданады;
- 2) атқарушылық іс жүргізу жүзеге асырылады;
- 3) әкімшілік рәсімді жүзеге асыру үшін 3 күннен кем мерзімі белгіленген;
- 4) азаматтар мен заңды тұлғалардың құқықтарын, бостандықтарын, қоғамдық және (немесе) мемлекеттік мүдделерді қорғау мақсатында әкімшілік актіні дереу қабылдау талап етіледі;
- 5) бұл туралы Әкімшілік рәсімге қатысушы өтініш жасайды;
- 6) оңайлатылған әкімшілік рәсім жүзеге асырылады;
- 7) әкімшілік іс бойынша шешім автоматтандырылған процесті жүзеге асыру кезінде қабылданады, бұл ретте әкімшілік органға, лауазымды адамға әкімшілік ұйғарым берілмеген.



тыңдауды қолданбағандықтан процессуалдық бұзушылық ретінде бағаланады (сот шешімі):

- 1) өтініш беруші өзінің дау туралы өтінішінде дәлелдері жөнінде мәлімдемеде айтқан, бірақ әкімшілік орган оларды бағаламады;
- 2) Егер өтініш берушінің дәлелдері іс нәтижесіне әсер ететін болса.

Тыңдамаудың салдары:

- 1) Жоғары тұрған әкімшілік орган процессуалдық қатені түзете алады (шағымдану);
- 2) әкімшілік актінің күшін жою (дербес/сот арқылы).

Әкімшілік істі қарау барысында да, қарағаннан кейін де әкімшілік іспен танысуға, үзінді-көшірмелер жасауға және көшірмелерін түсіріп алуға;
(3-бб) ӘРҚ-ның 22-бабы 2-тармағы)

Іс материалдарымен танысу

Әкімшілік рәсімге қатысушыға әкімшілік іс қаралғаннан кейін өтінішхат мәлімделген күннен бастап әкімшілік іс материалдарымен танысу мүмкіндігі берілуге тиіс. (ӘРҚ-ның 75-б)

Әкімшілік рәсімдерді аяқтау Шешім түрлері

```
graph TD; A[Әкімшілік рәсімдерді аяқтау Шешім түрлері] --> B[әкімшілік актіні қабылдау]; A --> C[әкімшілік рәсімді тоқтату];
```

**әкімшілік актіні
қабылдау**

**әкімшілік рәсімді
тоқтату**

Әкімшілік акт

ауыртпалық түсіру

әкімшілік рәсімге қатысушының құқығын іске асырудан бас тартатын, шектейтін, тоқтататын немесе оған міндет жүктейтін, сондай-ақ оның жағдайын өзгеше түрде нашарлататын акт;

қолайлы

әкімшілік рәсімге қатысушының құқығын іске асыратын немесе оған жүктелген міндетті тоқтататын, сондай-ақ оның жағдайын өзгеше түрде жақсартатын акт;



Әкімшілік рәсімді тоқтату (ӘРНК-нің 70-б.)



өтініш берушінің өтініштері
(өтініш немесе шағым бойынша)

әкімшілік органның бастамасы
бойынша

1) әкімшілік органның, лауазымды адамның жолданымда көрсетілген сол нысана туралы және сол негіздер бойынша әкімшілік рәсімге қатысушыға қатысты әкімшілік іс бойынша шешімі бар болса;

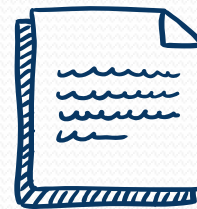
2) сол нысана туралы және сол негіздер бойынша сол адамға қатысты шығарылған заңды күшіне енген сот актісі бар болса;

3) әкімшілік орган, лауазымды адам жолданымды қайтарса;

4) әкімшілік орган, лауазымды адам арыз иесінен жолданымды кері қайтарып алуды қабылдаса;

5) Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген өзге де негіздер бар болса, жолданым негізінде қозғалған әкімшілік рәсім тоқтатылуға жатады.

егер әкімшілік рәсімді жүзеге асыру оны қозғауға негіз болған мән-жайлардың өзгеруіне байланысты қажет болмай қалса немесе Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген басқа негіздер бойынша тоқтата алады.



*әкімшілік қабылдау.тоқтату туралы акт және қатысушыны хабардар ету 3 р. күн ішінде

Әкімшілік органның шешімі = Әкімшілік акт

Әкімшілік актінің белгілері:

кез келген шешім, оның ішінде бұйрық, өкім, ұйғарым, ауызша нұсқау және т. б.

Билік, билік-бағыну қатынастарындағы біржақты (міндетті) шешім.

Әкімшілік актіге қойылатын талаптар (ӘРПК-нің 79-бабы)

Әкімшілік акт

Заңды.

Негізделген.

Түсіну үшін анық.

Бірізді қолдануды қамтамасыз ету

оның күші қолданылатын адамдар қатарын толық айқындау.

Жеңілдетілген әкімшілік рәсімге қабылданған шешімге шағым беру құқығын түсіндіре отыру (2б, 89б ӘРПК)

Мазмұны әкімшілік акт (80-бап ӘРПК)

Ресми талаптар: адресат, мекен-жайы және т. б.

Әкімшілік актінің негіздемесі:

- айналымда қандай мәселе көтеріледі;
- әкімшілік органның келісімнің/келіспеушіліктің негіздемесі.;

Қарар бөлігі:

- кімнің не үшін құқығы бар,
- қандай жағдайда;кім не істеу керек,
- қандай мерзімде.

Сілтеме және дау тәртібі.

Әкімшілік актінің мазмұны (ӘРПК 80-б.)

әкімшілік орган, лауазымды адам басқа адамдардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қозғамайтын қолайлы әкімшілік актіні қабылдаған;

әкімшілік орган, лауазымды адам күнтізбелік отыз күн ішінде саны бес әкімшілік актіден асатын бір нысана туралы ұқсас әкімшілік актілерді үздіксіз қабылдаған немесе әкімшілік актілерді интернет-ресурстарда орналастыруды қоса алғанда, бұқаралық ақпарат құралдарында жариялаған және әрбір жағдайда негіздеу қажеттігі болмаған;

Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген өзге де жағдайларда талап етілмейді.

Әкімшілік актінің күшін бұзудың жаңа тәртібі

- Сенім құқығын қорғау қағидатын іске асыру мақсатында, азаматтың кінәсінен емес, заңсыз болып табылатын қолайлы әкімшілік актінің, мынадай жағдайларды қоспағанда, қолайлы заңсыз актінің күші жойылмайды:
- 1) негізінде Әкімшілік акт шығарылған құқықтық акт конституциялық емес деп танылса, конституциялық емес деп танылса, тоқтатыла тұрады.;
- 2) азамат ұсынған құжаттың не мәліметтердің көрінеу дұрыс еместігі анықталса;
- 3) Әкімшілік акт азаматтың заңды күшіне енген сот үкімімен немесе қаулысымен, прокурордың, қылмыстық қудалау органының, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген органның (лауазымды адамның) қаулысымен белгіленген құқыққа қарсы әрекеттерді жасауы нәтижесінде қабылданса, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс;
- 4) Әкімшілік акт мемлекеттік немесе қоғамдық мүдделерді, мемлекеттің қауіпсіздігін қозғайтын не адамдардың өмірі, денсаулығы үшін орны толмас ауыр зардаптарға әкеп соғуы мүмкін.

Заңсыз әкімшілік актінің күшін жою (84 –б, ӘРПК)

ауыртпалық түсіру

Толық немесе ішінара міндетті түрде жойылуға жатады

* Заңсыз қолайлы әкімшілік актінің күшін жою нәтижесінде туындаған зиян Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасының қағидалары бойынша сенім құқығы Қазақстан Республикасының заңдарымен қорғалатын әкімшілік рәсімге қатысушыға өтелуге жатады.

қолайлы

Тек мынадай жағдайларда ғана күшін жоюға жатады:

- 1) соның негізінде әкімшілік акт шығарылған құқықтық акт конституциялық емес деп танылса;
- 2) әкімшілік рәсімдерге қатысушы ұсынған құжаттың не мәліметтердің қасақана анық еместігі белгіленсе;
- 3) әкімшілік акт әкімшілік рәсімге қатысушының заңды күшіне енген сот үкімімен немесе қаулысымен, прокурордың, қылмыстық қудалау органының, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген органның (лауазымды адамның) қаулысымен белгіленген құқыққа қарсы әрекеттерді жасауы нәтижесінде қабылданса;
- 4) әкімшілік акт мемлекеттік немесе қоғамдық мүдделерді, мемлекеттің қауіпсіздігін қозғайтын не адамдардың өмірі, денсаулығы үшін ауыр еңсерілмес салдарға алып келуі мүмкін болса, сенім құқығын қорғау қағидатына сілтеме жасауға құқылы емес.

Заңды әкімшілік актінің күшін жою (ӘРПК 85-Б.)

ауыртпалық түсіру

Заңды ауыртпалық түсіретін әкімшілік актінің күшін жоюға Қазақстан Республикасының заңдарында тыйым салынған жағдайларды қоспағанда, әкімшілік орган, лауазымды адам мұндай актінің күшін жоюы мүмкін.

қолайлы

- 1) әкімшілік актінің күшін жою мүмкіндігі Қазақстан Республикасының заңдарында және әкімшілік актіде көзделсе;
- 2) әкімшілік акт шартпен қабылданса және бұл шарт орындалмаса не тиісінше түрде орындалмаса, заңды қолайлы әкімшілік актінің күші жойылуы мүмкін.

жою = әкімшілік органның қалауы!

Жеңілдетілген әкімшілік рәсім /ӘРПК- нің 87-90-Б./

- Хабарламалар, ұсыныстар, сұрау салулар мен пікірлер оңайлатылған әкімшілік рәсім тәртібімен қаралады.
- Хабарламаларды, ұсыныстарды, сұрау салулар мен пікірлерді қарау кезінде өтініштерді қараудың қолданыстағы тәртібі сақталады.
- Басқаша айтқанда, оларды қарау кезінде тыңдау жүргізілмейді, ал қарау қорытындылары бойынша Әкімшілік акт қабылданбайды.